

לוחמה בשטח בנוי

אלוף משה בריכוכבא

במלחמת העצמאות נדרש צה"ל, בין היתר, להתמודדות רחבת-היקף בלוחמה בשטח בנוי. הלחימה התנהלה בעיקר נגד הכנופיות הערביות, ובה נכבשו עשרות כפרים, עיירות וערים: יפו, לוד, רמלה, צפת, עכו, טבריה ועוד. אולם, במאבק העיקרי – על ירושלים – שבו נדרש צה"ל להילחם נגד הצבא הירדני, לא הסתיימה המערכה בהצלחה, והעיר נשארה חצויה עד 1967. אחד הלקחים העיקריים, שהופקו ממלחמת העצמאות, היה כי הח"ר יישאר גורם עיקרי בשדות הקרב, ובמיוחד בלוחמה בשטח בנוי. על בסיס תפיסה זו אורגן ונבנה הצבא, וגובשה מחדש תורת-ההפעלה שלו לאחר המלחמה.

אולם, בעקבות מערכת "קדש" (1956) נוצר מהפך תפיסתי. חיל השריון, ובעיקר יחידות הטנקים, הפכו לנושאי הלחימה העיקריים – לא רק בתנאי שדה, אלא גם בשטחים בנויים. ואכן, בניגוד לתפיסה התורתית, יחידות הטנקים הובילו את הכוחות, והיו הגורם העיקרי בכיבוש עזה, אל-עריש וכמה עיירות מדבריות. גם כיבוש מחנות צבאיים כדוגמת אברעגילה – שהיו בעלי מאפיינים של שטח בנוי – נכלל בקבוצה זו.

במלחמת ששת הימים (1967) לחם צה"ל באזורים בנויים רבים בחזיתות מצרים, ירדן וסוריה כאחת. במלחמה באו לביטוי שתי שיטות-לחימה עיקריות. האחת, הקרויה הניידת-הרכובה – היא זו הפורצת ושוטפת את רחובות העיר, תוך שבירת התנגדות האויב, באמצעות ההסתערות, התנועה, האש וההשתלטות על השטחים החיוניים בעיר. עיקר המשימה הוטל על השריון, בעוד החרמ"ש והח"ר מופעלים לטיהור קני התנגדות מבודדים. כך היה בשכם וג'נין. השיטה השנייה התבססה על לוחמה רגלית אטית, גזרה אחר גזרה ומן החוץ פנימה –

בצירים אחדים במקביל. כך היו פני הדברים בירושלים, שבה המשימה הוטלה על יחידות ח"ר.

השטחים הבנויים והערים נכבשו ברובם על-ידי כוחות שריון. ההישגים העצמאיים של השריון הפריכו סופית את ההשקפה, כי בלחימה בשטחים בנויים עשוי הטנק לשמש אך ורק כגורם מסייע לח"ר. גם כאשר סייעו הטנקים לח"ר, הם היו גורם חיוני – והקנו לח"ר את העוצמה, את האש ואת היכולת לשמר את ההתקדמות בשטחים הבנויים.

מלחמת יום-הכיפורים (1973) הייתה בעיקרה "מלחמת שדה". לוחמה בשטח בנוי באה לביטוי בחזית הצפון (כיבוש חאן-ארינבה, מזרעית-בית-ג'אן ועוד). אולם, המערכה העיקרית בשטח בנוי התנהלה בחזית הדרום – בלחימה בעיר סואץ ובמבואותיה של איסמעליה. המתקפה הצה"לית לכיבוש העיר סואץ דעכה ופסקה עקב ההתנגדות העיקשת של מגיני העיר כבר בעת הלחימה בשכונותיה הקדמיות. כישלון המערכה על העיר סואץ נבע מסיבות שונות, וביניהן הליקויים בתורת הלחימה בשטחים בנויים ובכשירותם של הכוחות המיועדים למשימות הללו. קרב סואץ לא זכה שנים רבות לניתוח יסודי. לא הופקו לקחים ממנו, והדבר פגם ביכולת של צה"ל לעמוד במשימות דומות בעת מבצע שלום הגליל.

במבצע שלום הגליל (1982) הגיעו כוחות צה"ל לשטחים בנויים, כפרים ועירוניים, וביניהם צור, צידון וביירות. עיקר הלחימה היה נגד מחבלים אך היו גם אזורים בנויים, שבהם הייתה נוכחות רגלים, שריון, קומנדו וכוחות נ"ט של הצבא הסורי. אלה היו בסד"כ מצומצם-יחסית, ולא נכללו בהם עוצבות עלית משורינות. עוצמת ההתנגדות בשטחים הבנויים גרמה לאבדות ניכרות ולפיגור רב בלוחמה-זמנים, שנקבע להתקדמות כוחות

צה"ל. הדבר נבע מהיתרון של היחידות הסוריות. הן נהנו מתכונות השטח הבנוי, ונטרלו את העליונות הטכנולוגית והכמותית של צה"ל. בשטחי שדה פתוחים נחל האויב תבוסה מהירה. אולם, כוחותיו הצליחו לסגת לשטחים הבנויים, ולכפות על צה"ל לחימה אטית ומתישה. במיוחד בלטה ההתמודדות המבצעית בביירות, אשר במהלכה קנה צה"ל ניסיון וידע רבים בתחום "קרב המצור". ניתן להעיר, כי חרף הישגיו של המצור הזה – שלא היה שלם ומוחלט – המערכה לא הוכרעה בצורה מוחלטת לטובת צה"ל.

מכל מקום, מלחמת של"ג – באופיה, במהלכיה ובתוצאותיה – ממחישה היטב את חשיבות הלחימה בשטח בנוי – גם לעתיד.

צבאות ערב בלוחמת שטח בנוי

תפיסת הלחימה של צבאות ערב גובשה על בסיס ניסיונם במלחמות. יש לערבים ניסיון התקפי מוגבל וניסיון הגנתי רחב יותר. לענייננו מדובר בלקחי מלחמת עיראק-איראן (כגון הקרבות בעיר בצרה) ובלקחי הלחימה הממושכת בביירות.

צבאות ערב מודעים היטב ליתרונותיו של השימוש היעיל במאפייני העיר, העיירה והכפר. למשל: גנרל שאולי, רמטכ"ל צבא מצרים במלחמת יום-הכיפורים, ציין בספרו על מערכת יום הכיפורים את חשיבות המערכה על העיר סואץ. גם רשיד חאלידי – בספרו "במצור", המתאר את מלחמת של"ג – מציין, כי "מה שעייב את הצבא הישראלי בגזרת החוף בשלב הראשון של המלחמה היה עוצמת ההתנגדות בשטחים הבנויים לאורך כמה מצירי ההתקדמות העיקריים".

לקחים ממלחמות העבר ויישומם בעתיד

את כושרם ואת איתנות הגנתם נגד מתקפה של צה"ל.
בעתיד תתמקד ההגנה העירונית של

הגדלת המרחב הבנוי במדינות ערב עשויה
לאפשר לצבאותיהן למצות היטב את יתרוןם
ההגנתי. כך הם יוכלו להגביר משמעותית

ברוח דומה כתב גם מוסטפה טלאס, שר
ההגנה הסורי, בספרו "הפלישה הישראלית
ללבנון".

כיבוש שפרעם בתש"ח – במלחמת העצמאות נדרש צה"ל, בין היתר, להתמודדות רחבת היקף בלוחמה בשטח בנוי

יום הכיפורים. תפיסת ההגנה החדשה תתבסס על מרחב הגנה בנוי – רשת כפרים (2,000-6,000 נפש) ועיירות (10-20 אלף נפש) – תוך שילובם של שטחי שדה שולטים בקרבת מקום, כדוגמת תלים מתנשאים ושטחים סגורים (חורשות ובוסתנים וכו'). המרחב יכלול עיירת-מחוז וכן 4-5 כפרים. המרחקים המרביים בין ישובים שכנים יהיו 5-3 ק"מ.

בעת בחירת העיירה והכפרים והכנתם כמרחב מוגן, השיקול העיקרי יהיה שליטתם על המרחב ושליטתם על צירים חיוניים, צמתים, שטחים שולטים, נקודות-מעבר. הכרחיות, נתיבי תחזוקה וגזרות-תמרון.

צה"ל לפתח תפיסה משוכללת, מעודכנת ומתורגלת בלוחמה הגנתית בשטחים בנויים – בנוסף לתורה ההתקפית, אשר פיתוחה, בדרך-כלל, זוכה לדגש עיקרי.

הגנת מרחב כפרי על-ידי צבאות ערב

אם תפרוץ מלחמה – בייחוד בחזית המזרחית – עלולים צבאות ערב לפתח תפיסה חדשה של הגנה, שרמזים לה מצאנו כבר בהגנה על המובלעת הסורית במלחמת

הערבים בעיקר בבלימת ההתקפה של צה"ל, תוך הישענות על השטחים המצויים מחוץ לעיר, ושולטים בה. הערבים מודעים לכך, שהתקפה נחרצת תמוטט את הגנת השדה בקרבת השטח הבנוי, וזה יוביל ללחימה בערים. לכן, תפיסתם את ההגנה על המרחב העירוני צפויה להתבסס על מערכת קרקעית משולבת – שטח בנוי ואזורי שדה, אשר הגנתם מוטלת על כוחות בין-חיליים. עוצמתם והרכבם של אלה יהיו מותנים בגודלה של העיר, בחשיבותה ובנסיבות מבצעיות נוספות. המגנה העירונית תורכב, בדרך-כלל, ממערך מאבטח, מרצועת-ההגנה חיצונית, מרצועת-ההגנה עירונית, ממעוזים עירוניים ומעבודות שריון, קומנדו וח"ד. קביעה זו מתבססת, בעיקר, על התפיסה ההגנתית העירונית, שהסורים מימשו בקרבות ביירות ובקרבות ג'זין במלחמת של"ג.

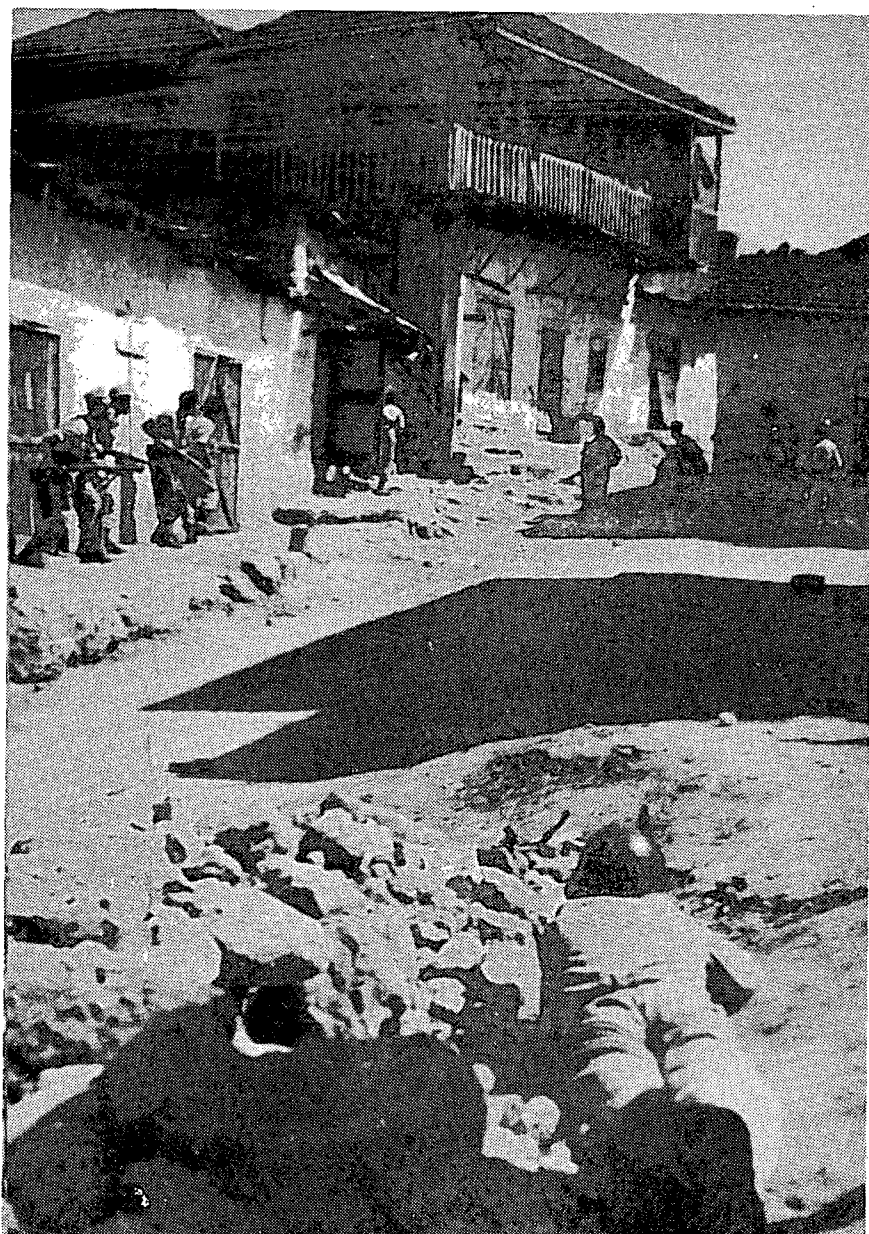
צפוי, שהמערך המאבטח יתבסס על שני גורמים – מוצבי חוץ וגיסות מחפים, אשר יהיו מסך מאבטח להגנה החיצונית ההגנה החיצונית. זו האחרונה תתבסס על רכסי שדה (מחוץ לעיר ובקרבתה), השולטים בעיר, ומוגנים באמצעות מכשול טבעי, מעובה במכשולים מלאכותיים. רצועת-ההגנה העירונית עתידה לכלול מערך-ההגנה עירוני קדמי ומערך-ההגנה עורפי.

המערך הקדמי יתבסס על פאתי השטח הבנוי (השכונות הקדמיות, מבואות העיר ואזורי תעשייה שמחוצה לה). המערך העורפי ימוקם בדרך-כלל על הבניינים השולטים במרכז העירוני, ויכלול גם את המבנים הגדולים והחזקים של השכונות העורפיות.

המעוזים העירוניים הם נקודות, שהתוקף יראה בהן יעדי מפתח: המבנים הגבוהים והחזקים ביותר, גשרים, מעברים וצמתים חיוניים. אלה יאוישו בצוותי קרב מחלקתיים ופולגתיים, אשר ישלטו על "שטחי השמדה" נבחרים – האזורים המיועדים לתיעול כוחות האויב התוקף.

המרכיבים הללו אכן יוצרים שלמות הגנתית. אולם, לא תמיד יהיו ברשות צבאות ערב התנאים למימוש המלא. לעתים, ניתן יהיה לכפות עליהם קרב בתנאים לא-מספיקים מבחינתם, כאשר הגנתם תישען רק על חלק ממרכיביה. עם זאת, צפוי שהעיר תהיה מוכנה, בדרך כלל, להגנה היקפית.

יש להניח, כי ברשות צבאות ערב נמצאים תכונות-אב מבצעיים התקפיים והגנתיים כאחד. התפיסה האסטרטגית עתידה להטיל על גיסות ערב גם משימות לכבוש מרכזים עירוניים וכפרים של ישראל. זה מחייב את

במסגרת הלחימה העירונית בתש"ח נכבשו עשרות כפרים עיירות וערים – כיבוש סרפנד בתש"ח

המרחב הבנוי יוגן, בדרך כלל, באמצעות כוחות בעוצמה חטיבתית מוגברת. ההגנה תכלול טנקים וח"ר – כולל קומנדו וח"ר ממוכן – ותהיה משופעת באמצעים נ"ט. היא תסתייע בעתודות שריון ניידות, וישולבו בה גורמי משמר לאומי אזוריים. בהיערכות כזו, ההגנה על כל כפר תוטל על מסגרת גדודית. בפרצות שבין הכפרים לעיירות יוצבו יחידות טנקים. הן יתוגברו במסוקים נ"ט, שיסתייעו במכשולים טבעיים ומלאכותיים. שטחי השדה יוגנו גם באמצעות סוללות עפר (בגובה הרק"ם), אשר יחברו בין הכפרים.

מרחבים מוגנים כאלה עשויים ליהפך לאזורי התנגדות בעלי כושר עמידה רב. הם יוכלו להקשות על פריצות שריון של צה"ל. שיטה זו לא תחליף את תפיסת השדה ההגנתית, המקובלת בצבאות ערב. אבל היא תשולב בה ביתר הצלחה מאשר בעבר – תוך ניצול היתרונות ההגנתיים הטמונים בכפרים ובעיירות.

במלחמה העתידה עלולים מרחבים בנויים הגנתיים כאלה להיות בין הבעיות העיקריות והקשות, שצה"ל יאלץ להתמודד עמן. חובה עלינו לבנות מענה הולם – תורתי, מבצעי, ארגוני ובאמל"ח – כפי שאנו משתדלים לעשות בקשר ללוחמה העירונית המקובלת.

יסודות תורת הלוחמה בשטחים עירוניים

תהליך העיור המואץ הפך את הצורך בפתרון תורתי צבאי למלחמה בעיר לבעיה בין לאומית, ולא רק אזורית. בצבאות המודרניים מייחדים תשומת לב רבה לנושא, ומחדשים את התורה, תוך שימת דגש על התפתחות האמל"ח והציוד החדשני. תורות הלחימה בצבאות העולם הן רבות ומגוונות, אך בעניין הלחימה בשטח בנוי רווחת ביניהן תמימות דעים: "השתדל לעקוף אותו ולא להילחם בו".

עיקרון זה אולי מוצדק, אך למרות זאת, על התורה המבצעית לתת מענה ייחודי לכל קבוצת מצבים – הן לצורת הקרב ההגנתית בשטחים בנויים והן לצורת הקרב ההתקפית. התפיסה התורתית הצבאית חייבת לצאת מתוך הנחה שהיו תנאים, אשר יחייבו לחימה התקפית בשטחים בנויים בגדלים שונים (כפרים וערים) – כאילו, או כחלק מהשגת יעדים אסטרטגיים, מערכתיים וטקטיים. שטחים בנויים אלה יכללו יישובים שונים באתרים מגוונים מנקודת ראותו של התוקף:

מערכות 319

חסימת צירי תנועה חיוניים, שליטה בשטחי מפתח, מיקום בצמתי דרכים בעלי חשיבות וערים, שלכישון נודעת חשיבות מדינית, או מוראלית וכו'.

על התורה המבצעית להיות מותאמת ללחימה בשטח בנוי, בתנאי יום ולילה. היא צריכה לשאת מאפיינים מיוחדים לסוג

הפעלת מרגמה בשטח בנוי

תוך כדי המלחמה עלול כוח צבאי לעמוד בפני הבעיה של לוחמה בשטח בנוי. המטרה, הנסיבות, התנאים המבצעיים והתנאים המדיניים – כל אלה ישפיעו על בחירת השיטה ועל אופן הלחימה. מקובל להבחין בארבע שיטות: עקיפת העיר, חצייה מהירה דרכה, בידודה או השתלטות (חלקית או מלאה) עליה. יש גם חלופה הכוללת: כיתור העיר – תוך ניסיון להכניעה באמצעות מצור, עוצמת אש מאסיווית ומגוונת ולוחמה פסיכולוגית.

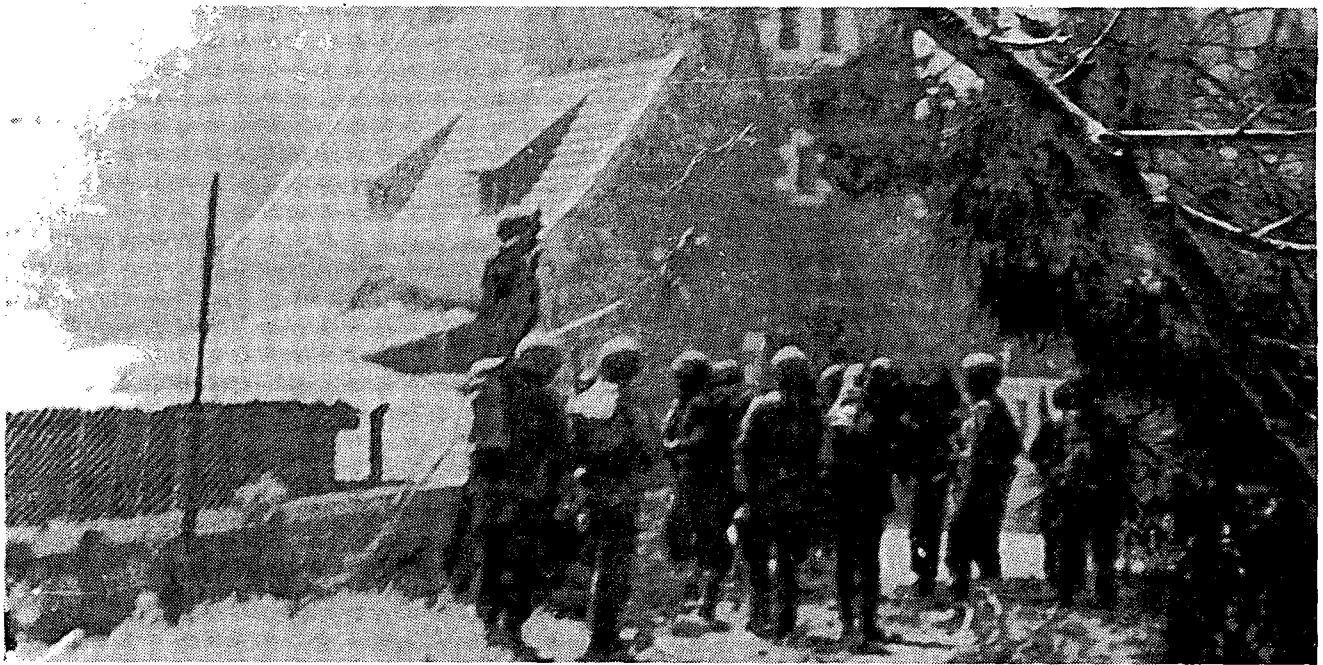
קיימת תורה בסיסית כתובה לתפעול עוצבות ח"ר וחרמ"ש, המחייבת עדכונים עתיים. לא כך לגבי תפעול עוצבות הטנקים. בשטחים בנויים, הן ביטאו רעיונות מבצעיים ושיטות לחימה שחרגו מהתורה הכתובה. השריון אף הגיע למעמד של נושא המאמץ העיקרי, ונטל על עצמו את מיטוט האויב ואת שבירת התנגדותו בשטח הבנוי. חיוני אפוא לפתח עבור השריון תורה כתובה חדשנית: כזו הנובעת משדות הקרב וצומחת על בסיס הלחימה, תוך הערכה של הצפוי בעתיד.

סביר להניח, כי בעתיד יהיה צורך לעמוד מול שני יעדים שונים: העיר המבוצרת, שתשכון בקרבת הגבול (עד לעומק של 30-40 ק"מ) – והעיר המוגנת בחופזה ("עיר פרזות"), המוחזקת בכוחות דלילים, ונמצאת הרחק מעבר לגבול. רוב הערים יהיו מהסוג השני. עיר הבירה, כמובן, תהיה מבוצרת בכל מצב – וכוחות חזקים יוצבו להגנתה. את הלוחמה לכיבוש ערי המפתח, המבוצרות, יהיה צורך לראות לא כקרב – אלא כ"מערכה". זאת, כיוון שהיא תצטרך לכלול קרבות אחדים, אשר ייבדלו זה מזה במקום, בזמן ובנסיבות, ויכללו שטחים בנויים ושטחי שדה.

כיבושה של עיר המוגנת בחופזה

בעיר כזו ההגנה הערבית תאורגן תוך לחץ ומחסור בזמן, באמצעים ובכוחות. לכן, היא תהיה שבירה יותר, חלקית, לא שלמה, ולרוב תחסר את ההיקפיות. יהיו בה נקודות תורפה רבות ותחסר לה רציפות המכשולים. בדרך כלל, היא לא תתבסס על רצועות הגנתיות ועל קווי ההגנה קרקעיים ממוסדים – כמו העיר הסדירה והמבוצרת – אלא יותר על גיסות מחפים, על מוצבי חוץ, על כוחות עתודה משוריינים בקרבת העיר, על מעוזים

הכוחות הערוכים בשטח הבנוי – ח"ר, ח"ר ממוכן, קומנדו וכוחות שריון. כמרכן, עליה לתת תשובה לאופי ההגנתי של העיר, זו המבוצרת והערוכה להגנה סדורה, זו שהגנתה מתארגנת בתנאים חפוזים. בתנאים המיוחדים של המזרח התיכון, הלוחמה בשטח הבנוי חייבת לתת מענה תורתי לערים המשתלבות במרחב הררי וליישובים במרחב מדברי.

ח"ר בלחימה בירושלים במלחמת ששת הימים

ועל שטחי מפתח מוגנים בעומק השטח העירוני.

עיר כזו תהיה בשלה במיוחד להשתלטות וכיבוש באמצעות עקרונות ההתקפה מתוך תנועה. המאפיינים העיקריים צריכים להיות קצב מהיר, גישה עוקפת, הפתעה, תנופה, תחבולה, אש הטעיה, הלם והכרעה. עוצבות הסנקים והרק"ם – המתוגברים בח"ר, בארטילריה ובהנדסה, ומסתייעים בחיל האוויר ובחיל הים – מבצעות את משימות הכיבוש העיקריות.

הטקטיקה תכלול פריצה לאורך ציר ראשי (מקצה לקצה) עם אפשרות לפריצה חוזרת מכיוון הפוך (אולי בציר מקביל) וטיהור נקודתי (ח"ר) במקביל. כך יונח היסוד לשבירת המערך ההגנתי של האויב. קריסתו תושג באמצעות הצטברות האפקט המשולב של מחץ תנופתי וכוחני של העוצמה המסתערת (שתסבול אבדות קלות יחסית) ושל והלחץ הפסיכולוגי על פיקוד האויב, על לוחמיו ועל תושבי העיר. במקביל יש להשמיד את כוחות האויב בשטחי השדה הקרובים לעיר ואת כוחותיו הנסוגים ממנה. להתקפות פתע (מאגפים בלתי צפויים) חשיבות רבה. השלב האחרון, לאחר ביעור שארית קנייה התנגדות, הוא השלטת ממשל צבאי.

אף על פי שהכוחות התוקפים אינם צפויים לעמוד מול אויב סדיר ומאורגן היטב, ייתכן שניסיון ההסתערות הראשון ייתקל בקשיים גדולים, ולעתים גם ייכשל. הכוחות הפורצים

עלולים להיתקל בהרבה מכשולים – סוללות, מתרסים, מכשולי עפר, מחסומים מאולתרים, מוקשים, תעלות, פיצוצי צירים שיחסמו את הכבישים ועוד. בנוסף, אפשר להשהות את התוקף באמצעות נשק נ"ט לטווח קצר או לטווח ארוך. תשובתו של התוקף תהיה התארגנות חוזרת, גיבוש תכנית חדשה (אולי יותר מאורגנת) ותקיפה מהירה ומוצלחת. תפיסה זו היא שיפור על בסיס לקחי העבר (ג'נין, רמאללה, אל-עריש, עזה). היא מאפשרת ביטוי מרבי לאש ולניידות ולעוצבות השריון, שהצבא המודרני מצטיין בהם. דוגמאות הפוכות הן ירושלים (1967), סואץ (1973) וכפר סיל (1982) במבואות ביירות. בכל מקרה, אסור לבחור בחלופה של לוחמה אטית – מבית לבית, מצומת לצומת, ושאר קרבות הנושאים מאפיינים רגליים בעיקרם. זה עלול לשחוק את כוחותינו, ולרתקם לזמן ממושך.

העיקרון מתבסס על התקפת הכוחות המשוריינים – בעוד הרגליים מקבלים תפקידי תמיכה משניים וייחודיים להם.

שלבי התקפה עיקריים לכיבושה של עיר מבוצרת

בדרך כלל, עיר מערכתית מבוצרת תכלול מרחבים מגוונים: אזורים בנויים ושטחי שדה.

שלבי הלחימה העיקריים יהיו כדלקמן:
שלב א' – כיבוש מוצבי החוץ ופריצת רצועת ההגנה הקדמית והשמדת שריון האויב במרחב. כך יתאפשר כיבושם של שטחים השולטים על העיר.

שלב ב' – השלמת נהלי קרב, וביצוע קרב האש כהכנה להסתערות על העיר והמהלך המבצעי העיקרי.

שלב ג' – השלמת הכיבוש וטיהור העיר. סדר הכוחות לכיבוש שטח בנוי בהיקף כפרי יהיה גדוד טנקים (או ח"ר), מתוגבר בגורמים ביקוריים; לכיבוש עיירה – מסגרת חטיבתית; לכיבוש עיר בגודל בינוני – אוגדה; עיר גדולה, כרך – מסגרות על-אוגדתיות; עיר בירה, כולל המרחב שלה – שתי מסגרות על-אוגדתיות.

גזרות ההתקפה יהיו מצומצמות מאלה המוכרות בתנאי שדה, ויותאמו לגודל המסגרת התוקפת.

צירי ההתקפה בתוך השטח הבנוי ייבחרו לאורך עורקי תחבורה ראשיים. אלה מובילים אל יעדי מפתח, ומאפשרים הבקעתו של מערך ההגנה (לכל עומק) בזמן מינימלי.

המערכות העתידיות לכיבוש ערים לא יתנהלו רק בתוך השטח הבנוי. הן יחייבו גם כיבוש שטחי שדה שולטים בקרבת העיר והבסת כוחות השריון של האויב, המשמשים לו להגנה וכעתודה נידת.

לעתים, התנאים המבצעיים (ותנאי הקרקע) של הלחימה ההתקפית יאפשרו לשלב בה מערכות 319

שיתוף פעולה בין חי"ר לשריון בלחימה בירושלים במלחמת ששת הימים

את העיר. יהיה צורך לתקוף אותה – כאשר המטרה העיקרית אינה כיבושה, אלא לעבור דרכה. התשובה לכך יכולה להיות התקפה חלקית: פריצה שוטפת, או פרוזדור מאובטח. שתייהן מנצלות גזרה חלשה של ההגנה העירונית; אך הראשונה כורכת המשך ההתקדמות עם כל הכוחות – והשנייה מותירה כוח שיאבטח את הפרוזדור (לפחות שני כבישים רחבים) עלידי הערכות הגנתיות בו. שיטה זו תינקט, בדרך כלל, בעת מעבר דרך שטח בנוי רחב-היקף.

לעתים, התנאים המבצעיים והאסטרטגיים – או המדיניים – יחייבו לראות את בירת האויב כאחת המטרות העיקריות של המלחמה. כאן נוצרת בעיה ייחודית. רצוי שתפיסת המלחמה האסטרטגית שלנו לא תחייב את צה"ל לכבוש את בירת האויב. למעשה, רצוי להימנע מכיבוש ערים גדולות מאוד; זאת, מפני שממדיהן ומאפייניהן מקנים לכוחות-המגן יתרונות משמעותיים יותר מאשר בכל סוגי השטחים הבנויים האחרים. ההישג המלחמתי העיקרי של ישראל – הצבאי, האסטרטגי והמדיני – חשוב שיתבסס על השגת ההכרעה באמצעות שבירת עיקר העוצמה הצבאית של האויב בשטחי השדה. יש להשתלט על שטחים אך אלה יהיו בעלי היקף קטן ככל האפשר, ויתאפיינו במעט שטחים בנויים ובמעט אוכלוסייה אזרחית. בכל אופן, גודלם צריך להספיק להשגת ההכרעה.

השריון יעדיף את תנאי היום. אולם, ההחלטה (וגם התשובה לשאלה הראשונה) מותנית במודיעין ובתנאים כלליים נוספים: הביצורים, אופי השטח, נתוני הכוחות המגינים וכו'. האם לבחור במתקפה הרגלית, או במתקפה רכובה בשיתוף טנקים? האם החי"ר יילחם רגלית, או רכוב על נגמ"שיו? הפתרון העדיף הוא לחימה משולבת: חלק מהחי"ר יתפקד רגלית, וחלק – רכוב. מספר הלוחמים בנגמ"ש יוקטן ככל האפשר, במגמה לחסוך באבדות עקב היפגעות הנגמ"ש.

גם החי"ר וגם השריון צריכים להיות מסוגלים לנצל את ההזדמנות הראשונה, ולהילחם תוך מטרה להגיע להישגים מרביים. בעניין הזה צריך לזכור, כי אין חיל המסוגל להצליח בקרב העירוני עצמאית – אפילו לא בתנאים מיטביים – ללא סיוע החילות האחרים.

לא תמיד תתנהל הלחימה בשטחים הבנויים לפי התורה המגובשת. אין מקום לנוקשות. יש להפעיל עקרונות וכללים מחייבים, כדי להתאים את הלחימה לאויב, לתנאי השטח וליתר הגורמים המבצעיים. העוצבות התוקפות, ובמיוחד השריון, שואפות לעקוף את הערים ולהריץ את התקפתן לעומק שטחי האויב. אולם, במלחמה עשוי להתפתח מצב, שייחייב לעתים להתמודד בעיר אויב מוגנת, היושבת על ציר חיוני, המוביל לעומק שטחי האויב. במקרה כזה ייתכן שלא תהיה אפשרות לעקוף

כוחות חי"ר מעולים שיונחתו במסוקים. זה עשוי לשרת אחת (או יותר) משלוש המשימות האלו:

- בידודה של העיר.
 - השתלבות בכיבוש יעדים חיוניים ברצועת הגנת-השדה.
 - כיבוש יעדי-מפתח בפנים העיר.
- ניתן להנחית את המסוקים בתוך העיר או בפאתיה – בכירות, בשדירות, בגנים ציבוריים ואפילו על גגות שטוחים של בניינים. משימת הכוחות המונחתים תהיה להשתלט על היעדים החיוניים ולהחזיק בהם עד לחבירה. התקפה כזו חייבת לזכות בסיוע אווירי רצוף כולל שילוב מסוקים נ"ט.

בעיות יסוד מבצעיות בלחימה העירונית

האם לפרוץ או להבקיע בציר אחד – או בקטע, בגזרה רחבה – ואולי מכמה אגפים, לאורך בצירים העיקריים המתלכדים במרכז העיר? האם התנאים הטובים ביותר לתוקף הם תנאי הלילה, או תנאי השחר והיום? בעיה זו עמדה בעבר בפני הכוחות הלוחמים שתקפו שטחים בנויים, והיא תמשיך להיות בעיה. התשובות תלויות, בעיקר, בתכנית המבצעית להתקפה. כעיקרון ניתן היה לאמץ גם בעתיד את התפיסה הקלאסית: מבחינת החי"ר, עדיף להתחיל את ההבקעה ואת ההסתערות בתנאי לילה:

למרות זאת, ייתכן כי יתפתחו נסיבות מדיניות או צבאיות, אשר יחייבו את צה"ל להשתלט על ערי-בירה של האויב. האופציה המועדפת היא לזעזע את המרחב העירוני של בירת אויב באמצעות מהלכי אש ותמרון נבחרים – אך בלי להתחייב לכיבוש מוחלט של העיר, על שכונותיה ועל פרבריה. זה מחייב פיתוח של אמנות הכיתור והמצור, אשר חייבת לקבל קדימות על-פני השיטות האחרות להכנעת העיר.

אם תפיסת המצור לא תביא לתוצאות המקוות, אפשר להסתפק בכיבוש חלקיה העיקריים והחשובים של הבירה. הישג כזה יסייע להשגת המטרה הצבאית, ויהיה קלף-מיקוח ואמצעי-לחץ להשגת הסכם מדיני, שיאפשר פינוי מהיר של העיר. כך אפשר להימנע מההסתבכות, העלולה לנבוע מהצורך בכיבוש כולל של העיר, מהשלטת הממשל הצבאי, מאחזקת העיר ומהבטחת הביטחון בה (כולל נגד לוחמת-גרילה אפשרית), מכלכלת אוכלוסייה בממדים נרחבים של מאות אלפי אזרחים.

בערי הבירה יש שטחים חיוניים, שאותם בלבד חשוב לכבוש: מרכזי השלטון, שדות-תעופה, מפקדות-שליטה, מוצבי-פיקוד, מוקדי קשר, תחנות רדיו וטלוויזיה, צמתיים, גשרים חשובים, בנייני מפתח השולטים על סביבתם וכיו"ב. בכל-אופן, אין צורך להסתבך בפעולות השתלטות על כלל רובעי העיר – כולל העיר העתיקה (הקסבה) ומחנות-הפליטים – ובוודאי לא להסתבך בטיהור כל בית. אם יהיה הכרח לטהר קטע בנוי כלשהו (קבוצות בתים, רחוב, שכונה), צריך יהיה לרכז עוצמת-אש מרבית – וללא מגבלות שהטלנו על עצמנו בעבר. עלינו למצות את מרב אפשרויותיה להשמדת כל מי שמגלה התנגדות. זה התחליף להסתערות הרגלית, העלולה להסב לכוח אבדות כבדות. די בהשתלטות על מטרות-המפתח ועל חלק מן העיר כדי להנחית מכה אנושה על כושר ההתגוננות של מגיני הבירה.

ההתנגדות העממית והמצור העירוני

הניסיון מלמד, כי בלוחמת הערים לא הייתה התנגדות המונית של התושבים. יש להניח, כי תופעה זו תישנה. המצור על בירה בעייתי וייחודי. קיימת אירודאות לגבי חופש השימוש בעוצמת האש (ובמיוחד חיל האוויר) בזמן (הארזק), הנחוץ בדרך-כלל לכיבוש עיר גדולה.

מלחמות העבר הוטלו על צה"ל מגבלות במיצוי עוצמת האש האווירית והאש ארטילרית להשמדת כוחות לוחמים בערים. המצור על ביירות (1982) מהווה הוכחה, כי זה ניתן לשינוי. צה"ל הפעיל התקפות אוויריות מאסיוויות ומכות אש ארטילריות כבדות להתשת העיר (חיילים ותושבים) ולהשמדת ציוד-לחימה רבי-ערך. המצור היה ממושך דיו, ואילץ את הסורים ואת המחבלים לפנות את העיר.

במלחמה הבאה יש סבירות גבוהה, כי ניתן יהיה לשוב ולתכנן שימוש במצור ובעוצמת האש המודרנית שתעמוד לרשות הצבא.

עקרונות והנחיות יסוד ללוחמה בשטח בנוי

נוכח הנתונים החדשים על אופי השטחים הבנויים ועל עוצמת-האש שגישות האויב מצוידים בה, יש סכנה כי נהיה צפויים לאבדות כבדות ולקשיי לחימה – עד כדי סיכונם של מימוש המטרה ושל ההצלחה. זאת, אם לא נפעל לפי עקרונות הלחימה, המבוססים על הכנות קפדניות לפי נוהלי קרב שלביים או מקבילים.

ההתקפה והיוזמה

חייב לכלול את המרכיבים העיקריים הבאים: * לרשות צבאות ערב עומדות כעת כוחות שריון המוניים. היכולת להשמיד אותם ואת הכוחות הפרוסים בקרבת העיר ובתוכה היא תנאי לכיבוש העיר. חשיבות נודעת לניצול הצלחה מהירה – על בסיס כוננות לביצוע משימות מחטף אל תוך העיר – כדי להפתיע ולתופסה בלתי-מאורגנת להגנה. הדבר נכון גם ביחס להשתלטות על היעדים החיוניים, בטרם יצליח האויב להיערך להתנגדות יעילה בהם.

* כיבוש השטחים החיוניים, ילווה – במקביל, בבדיודה של העיר מתגבורות אויב. * הבקעתה של רצועת-ההגנה העירונית לכיבוש ראש גשר תחייב למוטט קטע מן ההגנה של האויב.

* הפריצה למרכז העירוני, חשוב שתכלול כמה נתיבים וצירים מתמקדים אליו. זה יאפשר סיוע הדדי, הבטחת אגפים והשגת המשימה בגמישות – ללא תלות בנתיב אחד, העשוי להיחסם.

* הלחימה דרך רחובות העיר צריכה להתבצע על-פי שתי תפיסות יסוד: "הלחימה השוטפת" – הכוח יפרוץ ליעד הסופי, וכוחות אחרים יבואו בעקבותיו, וישלימו את ההשתלטות; וכן "הלחימה השלבית המותנית" – הכוחות מתקדמים בכביש או בגזרה שלב אחרי שלב, מצומת ראשי לצומת ראשי עד להשתלטות על היעד החיוני הסופי. שיטה כזו תינקט רק במקרה של אילוף ותנאים קשים, שיגבילו את אפשרות הפריצה המהירה לעומק השטח הבנוי.

רציפות, תנופה ומהירות

מדגיש את חשיבותה של לחימה התקפית משך 24 שעות היממה. שמירת התנופה תמומש גם על-ידי חתירה קדימה תוך עקיפת ההתנגדות ביעדים משניים – או פיצוץ מהיר של בתים המהווים מעוזי אויב (במקום טיהור רגלי, הכרוך באבדות ואבדן זמן). ההנדסה וצמ"ה יתקדמו בצמוד לכוחות הקדמיים לפינוי מהיר של מכשולים – ותוך הימנעות מהריסות מיותרות, אשר עלולות להקשות על התקדמות הכוח התוקף.

שיתוף הפעולה

מצביע על תנועה ולחימה בצוותי כוחות, שחייבים לכלול את כל המרכיבים הבין-חיליים: טנקים, חי"ר, הנדסה, ארטילריה, נ"מ, נ"ט וכו'. הטנקים ותחמושתם יהיו את אמצעי-האש העיקרי, ויגישו את עיקר הסיוע ללוחמה רגלית. צוותי הקרב המשוריינים חייבים לכלול בתוכם גם כוחות חי"ר, להשתלטות על השטחים החיוניים וטיהורם. עליה.

ההפתעה, ההטעה והתחבולה

מתייחס לשיטות לחימה בלתי-מקובלות, לאמצעים ולציוד מיוחד, לכיווני תקיפה בלתי-צפויים וכיו"ב. העיקרון הזה מחייב לעיתים להשתמש בצירים קשים (הרריים, חוףיים), כדי להשיג תנאי הפתעה ללחימה על עיר-מפתח כולל כיבוש השטחים השולטים עליה.

הריכוז ויחסי עוצמה עדיפים

ימומש על בסיס הפעלת יחסי עוצמה שיהיו מערכות 319

מלחמת שלום הגליל – טנקי מרכבה בשטח עירוני

— בהשוואה לנהוג בלוחמת-שדה — בעלי עדיפות משמעותית על-פני על אלה של האויב, בגזרות הלחימה החיוניות בעיר. העדיפות חייבת להתבטא גם בעליונות הסיוע האווירי והסיוע הארטילרי.

האבטחה

חייב להיות ממומש בכל שלבי הלחימה — ובמיוחד בתוך העיר — לסיכול סכנה של ניתוק שדירות השריון הפורצות לעומק השטח הבנוי, כיתורן ופגיעה קשה בהן. הדבר מחייב אבטחת האגפים — העורף, תיאום עם כוחות שכנים ושליטה על פתחי המעברים התת-קרקעיים (ביוב, מנהרות, חניונים וכו'). בדרך-כלל, למשימות הללו יוקצו כוחות רבים.

העתודה

מחייב החזקת כוח עתודה בכל רמה, החל מהרמה הטקטית. כך יהיה אפשר להגיב על פעילות בלתי-שגרתית של האויב, לשמור על תנופת ההתקפה — ולפתוח גזרת התקפה חדשה, אם התנאים המבצעיים מחייבים זאת.

הפיקוד והשליטה

מתייחס לגורמים, שהשטח הבנוי הופך אותם לקשים במיוחד. הלחימה בקבוצות קטנות, התצפית המוגבלת והקושי בקיום קשר אלחוטי אמין ושיבושי קשר יחייבו למצוא פתרונות מתאימים. משימות מוגדרות לכוחות המשנה, שיהיו עצמאיים בלחימה, מצמצמות את הצורך בתקשורת עם הרמות הממונות. היכן למקום את המפקדים ואת המפקדות? קיימת ההתלבטות בין הרצון להיות קדימה, עם הגיסות, לבין העובדה שמיקום כזה מגביל את התצפית, ופוגם בשליטה בכוחות. המקום הראוי למפקדים הבכירים הוא בנקודה, השולטת על החלק הגדול והחשוב יותר של הגזרה ושל הלחימה, עם אפשרות לגיחות לצורך מגע ישיר עם המפקדים הטקטיים. אלה ימצאו קדימה, בקו המגע עם האויב. מיקום המפקדות ייבחר באופן שהן יוכלו להפעיל סיוע ארטילרי וסיוע אווירי, העתודות, הספקה, פינוי נפגעים, אבטחת אגפים, שמירה על קשר עם מפקדה ממונה ועם כוחות שכנים, קליטת נתוני מודיעין וכ"ל.

התחזוקה

היא תנאי לשימור היכולת ההתקפית והתנופה

— יותר מהמקובל בתנאי לוחמה בשדה. ביישום התחזוקה יש שני היבטים: הנפגעים הרבים וקשיי הפינוי מחייבים תנועתם של גורמי הפינוי הרפואי והחילוץ (מתוגברים) עם הכוחות הקדמיים ביותר. המערך הרפואי יצטרך להיות בהיקף כזה, שיוכל גם לסייע בטיפול באזרחי העיר הפצועים. העניין השני הוא השימוש בתחמושת רבה ביותר (מכל הסוגים). הוא מחייב הספקה שוטפת ובכמויות גדולות לכל הדרגים ובכל אתרי הלחימה. כללים נוספים יוזכרו רק בקיצור: פינוי אוכלוסייה אזרחית מקו החזית, שימוש בתושבים מקומיים לצרכי מודיעין ולניווט, הקפדה על מניעת ביזה, פיתוח המודעות למלכודים הרבים האפשריים, הכנתם של אמצעים לכיבוי-אש לצורך ההשתלטות על מבנים בוערים.

משימות חילוץ בלוחמת שטח בנוי

השריון והח"ד ייפכו לחלק מממות קרבית משולבת, שתענה לצרכי העתיד. אמנם, אין אפשרות למצות באורח מלא את מלוא סגולות השריון בלוחמה בשטח בנוי — אך נתוני ההגנה של צבאות ערב מלמדים, כי צפוי גידול משמעותי בערך המבצעי של הטנקים המודרניים מוגברת של אש עד כי יהפכו לגורם מוביל גם בלחימה כזו.

המערך ההגנתי העירוני הערבי יאופיין בכוחות שריון המוניניים, בעוצמה ארטילרית, בריבוי מקלעים ונשק אוטומטי, במיקוש ובביצור מקיפים (גם נגד אדם). כל זה עתיד לחשוף את כוחות הח"ד התוקפים לאבדות כבדות, הרבה יותר ממה שהיה מקובל בעבר. עדיפותו של השריון כבר הוכחה במלחמות העבר בכיבוש ערים וכפרים, שנערכו להגנה חפוזה. טנקי "מרכבה" ניהנו בתכונות חיוביות רבות: ניידות, עוצמת אש, שרידות, יצירת הלם פסיכולוגי. אם היתרונות הללו ינוצלו כראוי, ואם העוצבות ייבנו ויאורגנו בתפיסה מתקדמת ואם ימוצו היטב היתרונות של ה"מרכבה" — הטנקים יוכיחו, כי הם מובילים בלחימת כיבוש, ואפילו בלוחמה בשטח בנוי, ששנחשבה בלתי מתאימה ללוחמת שריון. הטנקים יופעלו תחת פיקוד הח"ר — ויסייעו לאבטחו ולנטרל חלק מן הסכנות הצפויות לו, תוך שהם תורמים לו (בהתקפה) עוצמה ומחץ.

ניידות הטנקים מועידה אותם להבסת

הכוחות המגינים מחוץ לעיר, לכיתור העיר ולבידודה. עוצמתם תהפוך אותם לגורם המסתער העיקרי, שימוטט את ההגנה העירונית של האויב — אפילו בעומק השטח הבנוי. ההסתערות תבוצע דרך השטחים הפתוחים, הבנויים בדלילות, וכן בכבישים הרחבים ביותר.

בתוקף תכונותיו העיקריות עתיד הח"ר לשאת את עיקר הלוחמה בעיר. מדובר, כמובן, בכוחות ח"ר מעולים, המהווים תנאי הכרחי למימוש מטרות המתקפה. ביטוי מיוחד שמור לח"ר בהתקפות הלילה, במשימות אבטחה, בטיהור, בהגנה ובפעילות מבצעית מגוונת באמצעות לוחמת סער מוסקת. עיקר משימתו — כיבוש מעוזים ושטחים חיוניים לאויב. עוצמת השריון והאש, שהאויב יפעיל בלוחמה בשטח בנוי, עלולה להביא את כוחות הרגלים למצבי נחיתות חמורים. הח"ר עלול לסבול נפגעים רבים, אשר יעמידו בספק את התועלת בהישגו. לכן, יידרש לח"ר כל סיוע אפשרי, שצבא מודרני מסוגל להעמיד לרשותו. בנוסף, הח"ר יהיה חייב להשתכלל — בציוד, בחימוש ובאמצעי-נייד, ולכלול טנקים, המורכבים אורגנית במבנה הארגוני הבסיסי שלו — ולהגיע למקצועיות מרבית. חיל האוויר תורם ללחימה בשטח בנוי בכך שהוא מספק שליטה במרחב האווירי. מטוסי מהווים אמצעים לשיגור תחמושת מדויקת והרסנית, ויכולים להשמיד מטרות אויב. אמנם, קיימות מגבלות קשות במיצוי השפעתו של הסיוע האווירי בשטח הבנוי — בין השאר, בשל הקרבה הרבה בין הכוחות הלוחמים לבין אזרחי העיר. אבל צריך לעשות כל מאמץ למצות זרוע זו בלחימה עירונית. שלוש המשימות העיקריות של חיל האוויר יהיו:

★ תקיפה עצמאית מאסיוות — לערעור המוראל ולפגיעה, כבדה ככל הניתן, במטרות מגוונות (צבאיות ואזרחיות) בעלות חשיבות אסטרטגית בתוך הערים.

★ ריכוך ושיבוש המערך ההגנתי העירוני בטרם המתקפה.

★ סיוע מכון טקטי וצמוד לכוחות התוקפים, המסתערים והמתקדמים בתוך השטח הבנוי. מבחינת הארטילריה, תכונותיו של השטח הבנוי יהיו, גם בעתיד, בעיות בלתי-שגרתיות וקשות. ככל שהבניינים גבוהים יותר, מחריפות בעיות הסיוע הארטילרי. לפעמים, אפילו הנחתות כבדות של אש ארטילרית כבדות אינן גורמות למגינים אלא אבדות קטנות ובלתי-משמעותיות — ובעיקר קשיים בטיווח ובמעקב אחר הפגיעות. יש סוגי מערכות 319

(בזכות נפח האש שלהם) להשמדת מטרות קרקע ולשיתוקן.

אימון ותרגול לכשירות מבצעית

בקרבנות העבר בשטח בנוי לא הושגו המשימות, וסבלנו אבדות קשות. לא רק בגלל הקשיים – אלא, בעיקר, עקב הרמה המקצועית הנמוכה של היחידות וחוסר מוכנותו של הפיקוד. האימונים וההכנה נתקלים, וייתקלו, בקשיים רבים. אחד הבולטים שבהם הוא המחסור בשטחים בנויים, שיתאימו לאימון גיסות בהיקף רחב, ובעיקר לתרגילי אש עוצבתיים. אתרי האימון האפשריים נעדרים בניינים רבי-קומות, מנהרות וכו'. צריך לזכור, כמובן, שאין בהם אוכלוסייה אזרחית. הרמות הנמוכות יכולות אמנם להתאמן במתקנים שהוקמו במיוחד לשם כך, ואף לבצע תרגול באש – בכפוף

הפעלת אמל"ח ייחודיים לפריצת מעברים ועוד.

צרכי הלחימה בשטח בנוי מחייבים שיפור והשתכללות בכל המרכיבים הכלולים בפעילות המודיעין – גם לקראת הלחימה וגם תוך כדי הקרבות: התורה, הארגון, הסיורים, אמל"ח, עוזרים. חשיבות מיוחדת נובעת לשיפור המודעות של הפיקוד המבצעי לענייני מודיעין.

תפקיד חשוב נועד גם ליחידות נ"מ – במיוחד נוכח התחדשותם והתעצמותם של חילות-האוויר של האויב, שקלטו מסוקי קרב ומסוקים נ"ט. יש לסכל (לפחות להקטין) את הסיכון הזה, ולמנוע מזרוע האוויר של האויב אפשרות להפריע ללחימה. יש צורך לתכנן בקפידה את ההצבה של כלים נ"מ ואת הנעתם במסגרת צוות-הקרב התוקף, כולל טילים אישיים לשימוש מעל גגות בתים שנכבשו. יחידות מתנייעות נ"מ יוכלו לסייע ללחימה באמצעות ירי בכינון ישיר, שיעילותו רבה

תחמושת המתגלים כבעלי יעילות נמוכה בשטח הבנוי. בעיה נוספת היא הטווחים הקצרים, אשר מקשים על מתן סיוע ארטילרי צמוד. אולם ניתן להתגבר על קשיים אלה. על אף זאת, חשוב שהארטילריה – בכינון ישיר ובסיוע-אש עקיף – תהווה חלק בלתי-נפרד בכל קרב בשטח הבנוי. היא יכולה לקבל ביטוי ייחודי באמצעות הפעלת תותחים מתנייעים בשיטות שאינן מקובלות: בעיקר בליווי צמוד לכוחות המסתערים ובירי יעיל בכינון ישיר. נפח האש הגבוה יאפשר, בין היתר, לקעקע בתים מבוצרים רבי-קומות. חשיבות רבה נובעת לצירוף כוח הנדסה למסגרות הלחימה בכל הרמות. עם זאת, חשוב שגם ללוחמים ומפקדיהם תהיה השכלה בסיסית בחבלה. המשימות העיקריות: איתור הפעילות ההנדסית שהאויב נקט בהגנה על העיר, זיהוי אופיים של המכשולים ומערכת הביצור שלו, פינוי צירים ושמירתם במצב של כשירות-לתנועה, פיצוץ בתים מבוצרים,

טנקי מרכבה בלבנון

למגבלות חמורות, הפוגמות בצביונו המציאותי של האימון. התרגול חייב להתבצע בכל הרמות – הרמה הטקטית הזעירה (כיבוש בית, או רחוב); הטקטית (כיבוש כפר, או עיירה); המערכתית (כיבוש עיר בגודל בינוני); והאסטרטגית (כיבוש כרך, או עיר-בירה). יש להכין ביסודיות כל החילות – המסערים, המסייעים והתחזוקתיים.

ההכנה ללוחמה בשטח בנוי חייבת להיות חלק קבוע ורצוף משגרת האימונים של כל מערך הכוחות בסדיר ובמילואים. חיוני להקצות את המשאבים (האמצעים והזמן), הנחוצים לרכישת היסודות ולביצוע האימון המתקדם. הכשרה זו צריכה לכלול את כל החילות המסערים – בתרגילים עוצבתיים מלאים, ובמיוחד תרגילי אש ביום ובלילה. אימון יסודי ימנע הזנחה תורתית ומקצועית, יכשיר את הפיקוד ואת העוצבות ללוחמה יעילה, וימנע קשיים ושגיאות וכישלונות.

סיכום ומסקנות

בכל מלחמות ישראל המפתח להשגת הניצחון הותנה, בעיקר, בעניין אחד: יכולת צה"ל לזכות בהכרעה במערכות שריון-בשריון ובקרבות תנועה, שנערכו בשדה הפתוח. בעתיד, לעומת זאת, ההישגים בקרבות בשטחים הבנויים יהיו חיוניים להשגת הניצחון.

אזורי הלחימה העיקריים ימשיכו להיות המדבריות, השטחים ההרריים הנמוכים (גבעות) והשטחים הפתוחים, אשר מצטיינים בשדות-אש ארוכי-טווח ובתנאי-ניידות ותמרון משופרים. התנאים העתידיים יקנו חשיבות רבה, טקטית ומערכתית, להצלחה בקרבות בשטח הבנוי. זאת, עקב טיבה של הסביבה המבצעית החדשה בקרבת גבולות ישראל. סביבה זו משתנית ונבנית – משני צדי הגבול – כפי שתעיד כל מפה מעודכנת. כל זה מחייב את הצבא להקדיש לנושא הזה תשומת-לב רבה ביותר. במיוחד נוכח העובדה, שהתפיסה התורתית האוניברסלית דגלה תמיד בהימנעות מלחימה בשטחים בנויים – כל אימת שתנאי הזירה מאפשרים זאת. התפיסה המלחמתית ההתקפית חייבת לנטרל ולבטל את יתרונות המגן בשטח הבנוי. ואכן, רצוי להימנע ממשימות כיבוש עירוניות, עקב הסיבות האלו:

★ הגבלת גורמי האש והניידות, שבהם יש לצה"ל יתרון על צבאות ערב.

★ אובדן התנופה והקצב, שבהם יש לצה"ל יתרון.

★ נפגעים רבים – מעל למקובל – בכוח-אדם ובציוד, המאפיינים את הקרבות בשטח בנוי.

★ דרושים כוחות רבים ויחסי-עוצמה גבוהים ביחס למגן. לא רק לצורך הכרעה – אלא גם אחרי הכיבוש.

★ הרגישות המדינית והימצאות אוכלוסייה אזרחית המתלוות בדרך-כלל ללוחמה זו.

★ מגבלות השימוש באמצעי-אש ובציוד, אשר נועדו ללחימה התקפית מהירה בשטחי-שדה. ★ הצריכה הגדולה של תחמושת ופינוי נפגעים בתנאים קשים, המטילים מעמסה כבדה על התחזוקה.

★ מגבלות השימוש בעוצמה הקיימת עקב הדרישה להימנע מפגיעה באזרחים.

★ סכנת ההסתבכות וההיגררות למערכת התשה.

מבחינת התוקף, השטח הבנוי מציב בעיות מיוחדות בשליטה, בתמרון ובשימוש בכלי הנשק השונים:

בניינים – הצפיפות והצורות המגוונות (גודל, חזק, סוג) של המבנים והיקף השטח, כל אלה מחייבים טכניקות התקפה ושימוש ייחודי בכלי נשק.

תצפית – טובה, בדרך-כלל, מהשטח הבנוי החוצה; בתוך העיר היא מוגבלת, פרט לכמה מקומות מפתח.

דרכים – גם הרחובות (או רובם), ולא רק הסמטאות, מגבילים את אפשרות התנועה: לפריסה, לשינוי כיוון וכו'.

התמצאות – קשה, ובמיוחד בתנאי לילה; קשיים ייחודיים לערים מזרחיות.

שליטה – קושי בשמירה על תיאום ועל פיקוד ביחס לכוחות, לתנועתם ולתמרון. השטח הבנוי מאופיין במגבלות מבצעיות גם למגן: שוב מדובר בקשיים בשליטה, בתצפית, בתיאום ובסתתיים באש ארטילרית. בנוסף, ההגנה מצריכה כוחות רבים. הגנה יעילה זקוקה לעומק ולהיקפות – ואלה, בדרך-כלל, אינם עומדים לרשות המגן.

נוכח כל אלה, יש חובה לנסות להתגבר על האויב באמצעות אסטרטגיות אחרות: עקיפה, ניתוק, נטרול ושיתוק באמצעות אש – או בידוד, כיתור ומצור. ניתן להוסיף לוחמה פסיכולוגית ולוחמה זעירה בלתי-שגרית (התקפות מקומיות על יעדים נבחרים) – שיסייעו לערער את המוראל של הגיסות המגוינים, ויגרמו לפירוד ביניהם ולמחלוקות בינם לבין האזרחים. רק בליט ברירה תיבחר

צורת הקרב ההתקפית, כולל הסתערות על העיר ולחימה ברחובותיה עד לכיבושה.

התנאים להצלחה שאנו שוקדים על שיפורם בהתמדה:

★ לימוד לקחי העבר ושיפור התורה, דוקטרינת המערכה והאסטרטגיה.

★ צוותי-קרב מיוחדים ובעלי כשירות גבוהה.

★ אמצעי-לחימה וציוד מיוחדים לקרבות עירוניים על-פי לקחי הקרבות.

★ כוחות-סיוע מיוחדים, המתופעלים באורח בלתי-שגרתי.

★ מודיעין מעולה ופעילות הנדסית ענפה.

★ אש מאסיווית.

★ התקפה יזומה ואיכותית.

הכוח התוקף יהיה שילוב של שריון ושל חי"ר. האחרון הוא "מלכת הקרב" בשטח הבנוי, אך ספג גם כישלונות (ואבדות בנפש ופגיעות) בצורת-לחימה זו. לכן, דרוש לשלב בו טנקים, תוך הקפדה שעדיפותם לא תהפוך לנחיתות בגלל התנאים המיוחדים לשטח הבנוי. בעתיד, עקב השתכללות סגולות הטנקים – ונוכח השריון ההמוני של צבאות ערב, העלולים לשלב את הטנקים בהגנה ישירה על אזורים בנויים – יש להניח, כי השריון ישמור על מעמדו ככוח מוביל, בעל עדיפות, גם בלחימה בשטחים עירוניים מבוצרים.

המשימה אינה יכולה להתבצע על-ידי הטנקים לבדם. החי"ר ימשיך לבצע תפקידי מפתח בלחימה זו – והכוח התוקף יהיה מכלול רבגוני, ביטוי לשיתוף-פעולה בין-חילי. הישגים צפויים:

★ רכישת שליטה על מרחב-מפתח, גיאוגרפי וצבאי, שבו ממוקמות הערים הגדולות.

★ ריתוק גיסות ניכרים של האויב, מניעת נסיגתם, אילוצם להילחם וסיכוי להשמדם.

★ ערעור המוראל הלאומי, ופגיעה בנחישות הלחימה של צבא האויב.

פיתוח תורת-קרב מעודכנת, המוכנות של הפיקוד ושל הכוחות, אמצעים מתאימים העוברים שיפור מתמיד, יישום טקטיקה מושכלת המתאימה לתנאים המיוחדים – כל אלה יהיו יסודות לניצחון מהיר בלחימה העירונית בעתיד, תוך סיומה בתנאים מיטביים לכוחותינו.

היערכות הכוחות הרוסיים בהגנה על העיר סטלינגרד, עוצמתם וצפיפותם ממחישים את צריכת הכוחות הרבה להגנה יציבה עמוקה והיקפית עירונית. בנוסף, לתוקף יתרונות משמעותיים, המתבטאים בבחירת מקום ההתקפה, עתידה, שיטתה ועוצמתה: כל אלה מהווים בסיס שמאפשר לכוחות המתקיפים מערכות 319

דו-צדדיים בשטח העירוני ומהתפתחות הנושא בצבאות זרים. תורת הקרב חייבת להיות מוקדנת מזו של צבאות ערב, מאמצעי לחימה, ומציוד חדשני שברשותם, מאופי ההגנה, החימוש, מהמכשול ההנדסי, ממאפייני הבנייה ומהיקף האוכלוסייה בשטחים העירוניים שצפויה בהם הלחימה. כל זה יאפשר לפתח תורת-קרב חדשנית ומעודכנת, המותאמת לתנאים המיוחדים שלנו, שתהיה היסוד לניצחון מהיר בלחימה העירונית, תוך סיומה בתנאים מיטביים לכוחותינו.

נכונות הפיקוד והגיסות ללחימה בשטחים עירוניים ובמרחבים כפריים מוגנים באותה איכות ויעילות כלחיתם בשדה הפתוח מהווה מענה לשאלות, על אף שרק העימות עצמו יכול לתת תשובה ודאית. נכונות כוחותינו לקרבות עירוניים וכפריים צריכה להתבסס על אמצעי לחימה חדשניים וייחודיים ללוחמה בשטח בנוי, על תורת לחימה מעודכנת, מפתיעה ומתורגלת כאשר עוצבות הטנקים ועוצבות החי"ר בקיאות בה היטב.

גמישות זו תאפשר להתאים משימות לחימה עירוניות, שיאפשרו לעוצבות הטנקים והחי"ר לנצל את מרב יתרונותיהן. ההצלחה בלוחמה עירונית תחייב הכנות יסודיות בטרם המלחמה כולל השקעת זמן ואמצעים לאימון מכין של מפקדים, של מפקדות ושל גיסות בהיקף גדול בהרבה מבעבר.

תורת הלחימה המודרנית שלנו בשטחים בנויים, בשטחים עירוניים ובמרחבים כפריים מוגנים חייבת להתבסס על הניסיון העשיר שרכש צה"ל ועל לקחי המלחמות – תוך התאמתם ויישומם לנתונים המבצעיים ולאמל"ח בשדות הקרב העירוניים. טקטיקת הלחימה חייבת להיות מושפעת מלקחי אימונים, מתרגילים מבצעיים

לממש את ההצלחה על אף תנאי הרקע הקשים של השטח הבנוי. צה"ל לחם פעמים רבות בשטח בנוי – החל מכיבוש הערים במלחמת השחרור, דרך המערכות בעזה ובאל-עריש במבצע "קדש" (1956), בירושלים ובג'נין במלחמת ששת הימים (1967), בסואץ ובאיסמעיליה במלחמת יום הכיפורים (1973) ובג'זין ובביירות במלחמת שלום הגליל (1982). הוא צבר ניסיון נוסף בפעולות תגמול וביטחון שוטף בין המלחמות. כל המערכות מאמתות ומחזקות את ההשקפה, כי הלחימה בשטח בנוי קשה ומסובכת. היא מחייבת לעסוק בתחקירים מפורטים ובניתוח קרבות. ללחימה זו נדרשת יכולת-מקצועית אישית ויחידתית גבוהה ביותר – אולי יותר מכל צורת לוחמה אחרת. ללא הכנות יסודיות ורצופות בכל מרכיביה, אין סיכוי רב להצליח בה. ההתפתחויות באמל"ח, במאפייני השטח העירוני ובכוחות הלוחמים רק יגדילו את המורכבות של הלחימה בשטח בנוי. כשתפרוץ מלחמה במזרח התיכון – מי מֵבִין הצבאות יהיה מוכן טוב יותר ללחום בשטחים הבנויים? איזו צורת קרב תהיה החזקה והמועדפת בלוחמה העירונית – הגנתית או התקפית?

שיתוף פעולה בין חי"ר לשריון בכיבוש דמור במלחמת שלום-הגליל

